

KÖZMŰVELŐDÉS.

Az erdélyi római kath. irodalmi társulat heti közlönye.

38



FELELŐS SZERKESZTŐ:

DR. JÓDOR JÓZSEF.

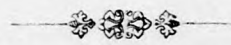
Szerkesztőtársak:

DR. CSERNI BÉLA.

GIDÓFALVY GERGELY.

FÁBIÁN SÁNDOR.

STRAUBERT ÖDÖN.



Hatodik évfolyam.



2901

A TÁRSULAT TULAJDONA.

Gyulafehérvártt.

1883.

TARTALOMJEGYZÉK.

I. Összeállítások

	Lapsz.
A kath. mozgalom.	1.
Az emberinem egységéről Sz. entka tolnai.	2. 11. 18. 27. 37.
Kath. elvbarátok szövetsége. — Kath. nagygyűlés	9.
Kath. magyar irodalmi társaság.	17.
Kath. thtologiai folyóirat.	25.
A kath. kérvények a magyar képviselőház asztalán.	35.
Szemiték az örmények A v e d i k Lukács.	39.
Törmelékek a „t. ház” asztaláról.	47.
A hallás.	49. 56.
A reversalisok.	54.
A vasárnapi munkaszünet.	65.
Az országos Kubinszky-alap.	75.
Aquinoi szent Tamás napján. dr. S u c h y Béla	76. 84. 130. 139. 146.
Fm. Haynald Lajos körlevele. K ö n e z e y Sándor	78.
Kiket Isten nem teremtett egymásnak. Kézdí Felvidéki.	83.
A középtanodai törvényjavaslat tárgyalása.	91.
Népiskolánk és az egészségügy. J ó z s a Sándor.	92. 102.
Főmagasságu Simor János beszéde.	99.
Emlékbeszéd boldogemlékü Fogarasy Mihály felett. dr. É l t e s Károly.	107.
Népiskolai olvasókönyveinkről. S z á n t h o Mihály.	117.
A dezsaknai bányák. K o v á c s Gyárfás.	119.
Komoly Gondolatok. É s z l e l ő.	129.
Észrevételek a közvilágosítás és hitregészet című cikkre B o u r n á z E.	137. 153. 162. 170.
Vigasztaló gondolatok. A p u l e n s i s.	145.
A gyermekek hazudozásáról. S z á s z Károly.	171.
Tudomásul és tájékozásul.	177.
Egy minta-előadás. V e s z e l y Károly.	178.
Legsürgősebb teendőink. F o n y ó Pál.	187.
Ellenészrevételek Bournáz Ernő észrevételeire F ü l ö p Alajos.	195. 207.
Bachus mint Nózes és a Messiás. F ü l ö p Alajos.	218.
Darvinismus és a kereszténység. B i r ó J.	225.
A nyelvtan tanítása a népiskolában. C s. B.	227.
Néhány észrevétel Bournáz E. mythologiai álláspontjára. F ü l ö p A.	234. 245. 253.
Csáki szalmája. K o v á c s Gyárfás.	261.
Árkász, mint Abel és Messiás. F ü l ö p Alajos.	269.
Válasz Fülöp Alajosnak „Néhány észrevételére.” B o u r n á z Ernő.	279.

	I. lapsz.
A „megszabadított Jeruzsálem” mint kath. mű. Dr. S u c h y Béla.	287.
• Egy pár szó a „Jó könyvek” megkedveltetésének miképenjéhez. S p a l l e r József.	289.
Viszon-válasz s végszó Bournáz Ernő „válaszára” F ü l ö p Alajos.	295.
Következtetések.	308. 315.
• A férfiak és a vallás. Z l. A.	309.
Éljen Lőnhart Ferenc Erdély kegyes főpáosztora és Atyja!	324.
Az erdélyi püspökök az újabb alapítás korszakából. V e s z e l y Károly.	324.
• A bucsu ünnepélyek társadalmi jelentősége. K o v á c s Gyárfás.	326. 336.
A statusgyűlés összehívásának alkalmából Örm és háladal ft. Lőnhart Ferenc püspök urunk ő Nmlgának névünnepe alkalmából. (okt. 4.) F ü l e i Sz. Lajos.	341.
A kepe kérdés megoldásához. M á r t o n Ferenc.	342.
A statusgyűlés tagjait, népünk kedves vezéreit köszönti itt bérczes hazánk irod. társulatja. A kepe kérdéshez.	52. 352.
• A mire kiváló figyelmet kell fordítanunk. E x p e t a n s.	353.
A statusgyűlés. Megnyitó beszéd.	359.
Az előértekezet.	359.
A statusgyűlés megnyitása.	362.
A statusgyűlés I. ülése.	364.
A statusgyűlés II. ülése.	365. 368.
A statusgyűlés III. ülése.	369. 371.
A statusgyűlés IV. ülése.	372.
Rövid visszapillantás a közelebb lefolyt statusgyűlésre.	381.
Egy-két gyakorlati tanács az oktatás neveléshez. T a k o János.	382.
• Halottak napján.	389.
Az erdélyi kath. statusgyűlés 1883-iki okt. 9-én tartott első ülésének jegyzőkönyve.	397.
• Még egyszer „A mire kiváló figyelmet kell fordítanunk.” Z l. A.	398.
Az erd. kath. statusgyűlés 1883-iki oct. 10-án tartott második ülésének jegyzőkönyve.	405. 421.
A Luther ünnephez. dr. G o r m a n u s Konstantin.	413.
Az erd. kath. statusgyűlés 1883-iki oct. 11-én tartott 3-ik ülésének jegyzőkönyve.	423.
• A pusztában kiáltónak szava. Kisfaludy Károly elbeszélései. L á s z l ó Dávid.	433. 434. 442. 450.
• Mária szeplőtlen fogantatása.	441.
Éljenek a főrendiek!	449.

Karácsonyi gondolatok.	Lapsz. 460.
A vallásban a gymnasiumban. I m e t s F. Jákó.	461.

hír.

II. Tárca.

a) Költemények.

Crudelis Herodes, I m e t s F. Jákó.	4.
Jézushoz, Sz e n t m i k l ó s y L.	13.
Ujévkor, Ré v a y Károly.	20.
A megmentett ifju, I m e t s F. Jákó.	29.
Eszmevirágok az élet kertjéből, V. Cs. J.	50, 58.
Szent Agotáról, I m e t s F. Jákó.	39.
Modern nevelés, B á n d i Vazul.	79.
Nyeglékhez, Ré v a i Károly.	87.
Husvéti kokozják, B á l i n t h Gyula.	103.
Vagyódás az Istenhez, F e r e n c z i K.	113.
Haugok a csángók hazatelepítésének alkalmából F ü l e i Sz. Lajos.	132.
Első pünkösdkor, B. J.	164.
Tavaszi regg. P r o k u p e k.	198.
Hajnali óra, B á l i n t h Gy.	228.
A székely czimbalmosnak, P. n.	255.
Válasz, C s.	280.
Szent István, B á l i n t h Gyula.	290.
Szent Agoston iskolája, I m e t s F. Jákó.	290.
Hymnus, P. n.	297.
Emléksorok, P á l A.	297.
Primitiai ezüst és arany menyegzői koszorú, I. F. J.	297.
Webb, T h e w r e w k Arpád.	298.
Szent István királyról, I m e t s F. Jákó.	311.
Mária nevenapjára, G á l i Elek.	316.
Merengés. B á l i n t h Gyula.	327.
Névnapi dal, I. F. J.	333.
Szent Ferenc panasza, T. T.	344.
1883. okt. 4-én, V. Cs. J.	354.
A legszebb virág, A p p u l e n s i s.	354.
Ősszel, S z a b ó Lajos.	379.
Az obsitos, B á l i n t h Gyula.	384.
Halottak napján, K. J.	390.
Óda.	400.
Emlék dal.	400.
Üdvhangok.	401.
Emléksorok.	407.
Gyónás után, H o r v á t h József.	435.
A haldokló Columbus, B o d ó Adám.	436.
Demeter Endre halálára, B o d ó Adám.	443.
Kisrétetek, B á l i n t h Gyula.	443.
Szüz Máriáról adventben, I m e t s F. Jákó.	451.
Sz. Lucziáról, I m e t s F. Jákó.	451.
Hallgatva v mánánk, P. n.	463.

b) Prózalak.

Egy kis vázlat oly madarokról, melyek soha sem léteztek, Z é r u s.	41.
Bombay, V i z o l y Z.	68.
Nagy pénteken! M a y e r Ferencz.	94.
Az orr, K. Gyárfás.	113.

Szentföldi emlékirat, A v e d i k Lukács.	Lapsz. 120. 132.
140. 147. 155. 165. 172. 181. 180. 201. 228. 235.	
248. 256. 263. 271. 281. 198. 210. 291. 208. 311. 316.	
	328. 337.
Tavaszi, B i r ó Sándor.	173.
Az öreg lelkész burnótszelenczéje. Dr. Cs. B.	344.
Október. (Hasonlat a természetből.) P a f a e l	354.
Ősszel, B i r ó Sándor.	379.
Halottak napján, B o d ó Adám.	310.
Több kép egy keretben. G ö r ö g Joachim.	408. 416.
	425. 436.

III. Kisebb Közlemények.

Heti körszemle, minden számban.	
Vidéki levél, N y i r a l y a i.	5.
Marosvásárhelyi Kasinó.	6.
A csikszentgyörgyi egyházkerületi gyűlés.	14. 22.
A Küküllő kerületi tanítógyűlés.	43.
Vidéki levél, B i r ó Sándor.	51.
A lelkész és tanító viszonya.	61.
Figyelemre méltó.	61.
Vidéki levél Görgényzentimréről.	96.
Vidéki levél, B i r ó Sándor.	104.
Vidéki levél, A g r i e o l a M.	111.
Necrolog Stabler Bálint. G y ö r f f y Fiedel	122.
A veticani 3-ik magyar zarándoklat programja	122.
Vadházaságok iránti intézkedések.	134.
Egyleti élet (Sikkarczfalván).	148. 166.
Vidéki levél, P a p János.	149.
Vidéki levél, F ü l e i Sz. Lajos.	158.
Vidéki levél, V e r e s Sándor.	166.
Egyleti élet Szőkefalván.	174.
Püspöki körut.	183. 201. 214. 222.
Egyleti élet Magyar Izenben.	184.
Levél öcémről.	191.
Egyleti élet Nagyszében.	192.
Egyleti élet Nagyszében.	203.
Vidéki levél Cs. Szentimréről.	204.
Egyleti élet Gyfehérvártt.	212.
Egyleti élet Lengyelfalván.	213.
Egyleti élet Baráthon.	222.
A hegyhalmi ker. papság gyűlésének jegyzőkönyve.	231. 236.
A csiki r. k. tanítóegyesület gyűlésének jegyzőkönyve.	237.
Vidéki levél Tek. Márton Ferencz kir. társbíró urhoz.	238.
Vidéki levél Offenbányáról, P á s k ó Antal.	239.
Ft. Lönhárt Ferencz püspök ur ő excellentiájának folytatólagos béma utja.	239.
Az alsókászoni esp. ker. gyűlésének jegyzőkönyve. V e r e s S.	241. 346.
Ft. Lönhárt Ferencz püspök urunk ő nagyméltósága körutjából. P.	250.
Vidéki levél Brassából. B a r á c z y Sándor.	257.
Jegyzői jelentés a csiki r. k. tanítóegyesületnek állapotáról. T ó d o r Antal	257.

KÖZMŰVELŐDÉS.

Az erdélyi római kath. irodalmi társulat heti közlönye.

Megjelenik minden szombaton. — A társulat minden rendű tagjai a lapot tagdíjajukért kapják. — Nemtagok részére előfizetési díj: egészévre 4 frt, félévre 2 frt, negyedévre 1 frt

Ugy a lap szellemi részét illető czikkek, mint az előfizetési pénzek a „Közművelődés“ szerkesztőségének Gyulafehérvárra a várba küldendők.

A kath. mozgalom!

A mit régóta a legőszintebben ohajtott és várt minden katolikus kebel, hogy t. i. egy szélesebb körű tevékenység és munkásság fejtsék ki — oly szerteszt ágazó, a társadalom külső úgy mint benső jóllétét illető — ügyeink érdekében . . . azt a közelebről észlelhető mozgalmak már csaknem egész teljében a megtestesüléshez jutatták! . .

Két nagy napilapunk versenyzőleg lépett ki a küzdterre — nem is említve a havi folyóiratok és heti lapok legnagyobb mérvű élénkségét, — hogy szolgálhassák vagyis inkább éleszszék és tetterőre ébresszék a már-már lankadó kath. hit- és elvhűséget!

Nagy mozgalom — kath. elvbarátok szövetsége és egy kath. tudós társaság van a létesülés stadiumában, mind csak azért, — úgy hisszük s megvagyunk győződve jó hiszemmel — hogy igazaink, jogos birtokaink és alapítványaink se el ne harácsoltsanak, se pedig illetéktelen czélokra ne fordíttassanak, hanem eredeti végrendeltetésük valódi jellegében a leghivebben — és az adományozók és alapítók legszentebb szándéka iránti kegyelettel — megőriztessenek! Nagyon sajnós állapotokat jeleznek azon időviszonyok, mikor egy jogállamban a hagyományozók végszándéka, a jogfolytonosság daczára is, mit el nem vitathat tőle semmi liberalis észjárás ily védelemre, illetőleg tömörülésre, vagy jobban mondva a catholicismusnak saját elvitázhatlan jogai érdekébeni sikra szállására szorul azonban mig egyrészt középtanodánk vallásos természetének, alapjaink őseink által szándékolt rendeltetésének kath. jellege tagadásba

vétetik még a nyilvánosság terén is: addig másrészt csak is a jól felfogott ügy iránti érdeklődésnek kell tulajdonitunk, hogy részünkről is épen a nyilvánosság a kath. hithűség e valódi próbatéren indult meg a legéberebb mozgalom! . .

Üdvözljük szívünk egész hevével, a jó ügyhöz méltó lelkesedéssel e mozgalmat, s ha csekély erőnkhez mérten, legfőbb törekvésünkből kifolyólag csak egy porszemnyivel is járulhatunk a nemes és üdvös eszme megvalósulásához megieszünk nyugodva, mert öntudatunk nem vádolhat, hogy a boldog semmittevés puha karjai közt éledegtünk!

De a legérzékenyebben érinti szívünket, midőn látjuk, hogy a legszentebb ügy keretébe is miként lopózik be a személyes érdek, a mi mig egyfelől compromittálja a felkarolt és szándékba vett czélt, addig másfelől csak is a liberalis tábor gunykazcájaira nyuji a legkedvezőbb alkalmat!

Ezt már eddig is tapasztalhattuk s mondhatni botránkozással kellett sokaknak — e mozgalom érdekes oldalait illetőleg — tett megjegyzéseit hallanunk; . . . az igaz, hogy a csendesedés és privátdolgok háttérbe már kedvező előjelként mutatkozik pirkadni kezdő egünkön, — csak bár a felkorbácsolt hullámok végkép lecsendesednének s a szt. ügy a béke és szeretet kapcsával annál szorosabban fűzné össze a viadaroikat, hogy így együttes erővel minél nagyobb diadallal s még az ellenfélt is bámulatos hódolatra keltőleg vivhatnók ki a várva várt sikert! Ez ohajjal, e reménnyel köszöntjük mi a testvérházában az új év hajnalán e megindult kath. mozgalmat legbensőbb érzellemmel hangoztatva, hogy ha általában egyesített kis erők a legnagyobb tervet is kivihetik, úgy különösen ezen szent

ügyet illetőleg szent lelkesedéssel egyesített erők a nemes célra tervet sikerdus eredményre vezeték. — Faxit Deus!!

Az emberi nem egységéről.*)

Nem kis nehézségbe került igazolnunk az írás ezen szavait: „egy ajk és egy nyelvvala;“ de sokkal nehezebb az emberi nem egységéről szóló tant igazolni természettudományi szempontból. Ha igazok az ellenfél állításai, akkor a megváltásról szóló tan tönkre van téve; tehát illő, sőt kötelességünk védeni álláspontunkat. —

1. Egy havi lap észrevétele szerint a természettudományokból nem egyedül csatárokat, hanem az eredményt tekintve, nehéz bombákat is állítanak elő a positiv vallás ellenei; mérges elveik zuhataga folyvást erősebb hullámszóban csapkod oly mezőn is, hol előbb üde virágzásban volt a hit élete; a pusztulás a maga teljes iszonyúságában csak akkor lesz látható, ha a legvégső gátok elmosatva, elsodoratnak az ár által. Az egyház ezen fenyegető veszéllyel szemben a valódi tudomány örök érvényű elveivel és új vívmányaival a legyőzhetetlenség nyugodtságában küzd; nem zárja el magát a tudományos mozgalmak elől, mint a melyektől nem fél, hanem megadja ugy a természetet mint általában minden tudománynak az őt megillető helyet és elismerésével szenteli meg; a mint a tévelynek ostorozója ép ugy az igazi tudománynak felkarolója, az mindig az ő keblén virított csak teljes diszében. Azért midőn szük keblűséggel vádoltatik, mintha a tudománynak csak egy sz. Ilona szigetét adna, melynek parthatárain túl a legegyszerűbb csólnak kirándulást sem szabad tenni a szellem mérhetlen oceanán, s hogy még a legszabadabb elvű egyház sem adhatja meg soha a tanításnak és tudománynak azon szabadságot, mely annak méltóságát megilleti, s így a ragyogó napot csak mint gyengén pislogó fagygyu mécses rejtetegeti keblében, nem ismertetik azon áldásos tanítása, hogy az észnek különösen a titkokban való önmegadása nem nyúgzi le a lélek röptét, hanem az ikari szárnyu emberi ész az oly gyakori tévedésektől óvja meg, s erőnkét mit kopár téveteg mezőn eredménytelenül, vagy káros kutatásokra el fecsérelnénk, üdvösebb, termékenyebb térre tartjuk fel. Nincs oka az egyháznak a tudománytól félni mint a mely neki nem árt, de sőt használ, annál is inkább, mert mint maga Frohschammer is megjegyzi: „a természettudósok a bibliai tant nem minden kétségen kívül helyezték, s nem egészen alapos érvekkel ostorozták, — s nagyobbára még csak a tagadásra szorítokznak a néikül, hogy ez ideig a tan ellenében valami bizonyost megállapíthattak volna.

2. Az emberi nem egységéről szóló tant a legalaposabb természet tudósok nemcsak vallják, de védik, kik közül többen épen nem vádolhatók a

*) Az 1881. évb. lapunkban megjelent azonos című munkának II. része.

sz. írás melletti elfogultságról. Vogt ezen igazságot tagadja, mert „a vak hit“ és a „tudomány“ ellenkezik egymással. Senki sem gondolta volna, ki e tant, s annál kevésbé védte volna, ha Mózes könyvébe „nem csuszott volna be egyrégi egészen alaptalan monda, melyet a theologia magáévé téve, a szóban forgó kérdést a tudomány és tény köréből a hit terére vitte át“. De kérdjük Vogtól, vajjon azon magasztalt természet-tudósok ezen tételt mint tudományos kérdést tárgyalták, vagy mint a hit körébe tartozót? — Biztos lehet Vogt, miszerint nem fog teljesülni azon jövendölése, hogy az emberi nem egységéről szóló nézet ma holnap megfoghatatlan tévelynek fog tartatni és az ő tana mint igazság diadalra fog vergődni mint a nap rendszerre vonatkozó igazi tétel, dacára hogy kiközösítéssel sujtattak védői; — ha meg gondoljuk, hogy oly emberek védik, kik a kiközösítés és anathema nyilatától nem igen rettegnek, oly időben, midőn épen attól félnek, nehogy a világ szeméi előtt mint vakhitűek a szent írás mellett bizonyítván a népszerűséget elveszítsék. Még Burmeister maga is azt mondja, hogy mióta a tudomány a szentírás dogmát mint közömbös dolgot el ejtette, e tan védői mindinkább szaporodnak. „A tudománynak gyakran többet kell rontani, különösen az összehasonlító ember tannak, mint a mennyit helyre pótolhat. Hogy a rabszolgaságot némelyek tudományos érvekkel igazolják, a néger és az európai között különbséget állítottak fel s a négert minden emberi jogból kizárták, többen harcoltak ez ellen zoológiai érvekkel is, de hasztalanul, mint valóságos barmokkal bántak velök, és hogy lelkiismeretüket megnyugtathassák így gondolkodtak: ez emberek irányában nincs semmi kötelemünk, mert más alacsonyabb fajtól származnak.“ (Perty.)

Különös az, hogy midőn némelyek az emberi nem egységét tagadják, ugyan akkor az embernek a majomtól származását vitatják. Vogt tagadja, hogy a néger a kaukazitól származott volna, de azt igen is állítja és védi, hogy az ember a négy kezüektől származott. Találó észrevételt tesz ide vonatkozólag Eöt-vös J: „Ugy látszik mintha maga a tudomány napjainkban nem az emberi méltóság bizonyosságait, hanem csak okokat keresne, melyekkel brutalitásunkat igazolhassa.... Utóvégre ezen magán kedvtelésnek az ügyes szép majmokban ősokeket látni, nem is akarjuk utját állani.“

3. Hogy az emberek egy fajt képeznek, abból kitűnik, hogy bármelyik egymástól külsőre elűtő fajnak egyedei egy másik faj egyedeivel korlátlanul termékeny ivadék nemzésére képesek. Ha két különfajú állat párosul is egymással, hozhat ugyan létre korcsot, de ez vagy egyáltalán terméketlen lesz, vagy csak korlátolt szaporítási képességgel bír, — vagy már a legközelebbi ivadéknak kihal, vagy az előbbi fajba visszaesik, mint ezt a ló és szárnál, a legkülönbélebb kutya és a farkasnál találjuk. Csakis ugyanazon faj hasonfajánál találhatók hason szerv-

életi testalkat és élettartam, hasonló kör háilam, testi hőmérsék, hasonló terhességi idő és hasonló idő körönkint bekövetkező havi tisztulás. A faj törvényénél fogva az egyfajból eredt újabb származékok lényeges tulajdonságaikra nézve mindig fajuk határain belül maradnak, és más fajba nem mennek át maradandóan. Ha egy német képező különfajok elegyülnek, az elegyülésből külön ugynevezett vál fajok keletkeznek; tehát a fajok nem változhatnak ugyan, de a hasonfaj az alapfaj tulajdonságaival tovább él, s ez által nem származik valamely új faj. Egy és ugyanazon fajhoz tartoznak mindazon egyedek, melyek hasonló szülőktől származnak, melyek magok vagy utódaik által a törzs szülőkhöz ismét hasonlók lesznek. Tehát két faj külön neműnek tartandó, ha elegyülvén, nem hoz elő állandó tenyész képességgel bíró új válfajt. Ezred éves tapasztalatok utján a tudomány kimondta, hogy a faj kevéssé lényeges tulajdonságait tekintve, sokféle változásnak van alá vetve, de lényeges tulajdonságaira nézve változhatlan. „A faj minden más, habár hasonló és rokon fajtól annyira el van szigetelve, hogy az átmenet az egyikből a másikba s tartós ivadék nemzés és új faj lehetetlen.“¹⁾ A létező hasonfajok, vál fajok ugyanazon anya szervezettől vagy ugyanazon pártól származhatnak. „Ha a mostani fajok más előbbeni fajokból lépcsőzetes átmenetek által képződtek, miként van az, hogy most sehol sem találunk számtalan ily átmeneti alakot?“ (Cuvier) De Beaumont bebizonyítja, miszerint a föld különböző rétegeiben előforduló szervezet szabványok (typusok) szinte hasonló fokozatosan előhaladó sorrendet képeznek, mint a mai élő szervezetek; hogy tehát kezdettől fogva mindig ugyanazon egy szervezeti terv létezett. Ide vonatkozólag Agassiz így nyilatkozik: „Az átváltozás elméletét oly tévedésnek tartom, mely a tényekkel meg nem egyezik, a tudomány nyúl ellenkezik és irányára nézve gonosz.“ Müller I. pedig: „Az állatok fajai az egymástól való nemzésnek még csak távoli lehetőségét sem nyújtják. Ezeknek inkább mindazok után, mi most az állatország történelmében végbe megy, egyenként és egymásutau függetlenül kellett teremtetniök.“ Vogt maga; „Soha sem észleltük valamely új faj elő állását, senki sem volt még tanuja az egyik faj átváltozásának a másikba. A természettudomány csak véleményeket ismer, melyek észleleteken és analógiákon alapszanak. Azt mondhatja tehát csupán, hogy a fajoknak bizonyos időben kellett létre jönniök. A mikéntre nézve nem hozhat ítéletet, mivel nincs előtte tény, mely erre nézve vonatkozással bírna.“

Nem akarom Darwin tanát bonczolgatni; ha néha erre is van mellékesen vonatkozás téve jelen sorokban azt a tárgygyali összefüggés igazolja. Frohschammer szerint különben is „Darwin elmélete még mindig oly feltevés, mely bebizonyításra vár.“ Csak az itt tárgyalt faj kérdés miatt történik rá vonatkozás. Kölliker meg-

vallja „miszerint eddigelé még egyetlen egy tény által sincs egyenesen bebizonyítva, hogy valamely állatnak megtermékenyített petéje magasabb fajú alakká fejlődni képes.“ Brummer Bey pedig: „Nem létezik a természetben semmi lehetséges átmenet az ember és a majom között, s nem is lehet ilyen átmenetre következtetni, ha csak a természet törvényeit teljesen felforgatni nem akarjuk.“

4. Az ember fajok nagyságra nézve is igen hasonlítanak egymáshoz, habár itt ott némi ritka kivételek fordulnak is elő; a magasság rendszeren 5 és 6 láb között váltakozik. Legnagyobb különbség van a bőr színére, a haj minőségére, a koponya és medence alkotára nézve. E különbségek szerint osztatta föl Blumenbach az embereket 5 fajra (kaukázai, mongol, aethiopiai, amerikai és maláji.) A kaukázai bőre fehér, a mongolé sárga, az aethiopiaié fekete, az amerikaié rézvörös, a malájié barna. A haj a négernél göndör, gyapjas; az európaiak, malájok és amerikaiaknál hosszú, sima, nagy fürtű; a négerék haja fekete, a többieké különböző színű a legsötétebb feketétől a legvilágosabb szőkékig. Blumenbach az osztályozásban a fő súlyt a koponyájára fektette. A camper féle arc szög 70 foknál mutatja a majom jellegét Burmeister szerint. A szabályosalkatu emberi koponyánál az arc szög 75 és 85 fok közt váltakozik. Blumenbach a kaukazi, mongol és aethiopiai főfajokat különbözteti meg; az amerikai és maláji nála csak átmeneti alak, a kaukázai arc szöge 83—85°, a mongolé 80°, a négeré 75°. Az amerikaiak és malájok Blumenbach szerint hasonkoponya alkatuak és részint a mongol, részint a kaukázai részint az aethiopiaiak közt foglalnak helyet. A medence ugyan különböző alakú, de ezen különbség nem általános, s nem is állandó. Az angol Latham a nye v különbséget tartja legfőbb osztályozási elvnek, de ez inkább változik, mint a test. A nyelv mindenesetre sokkal változóbb elem, mint a testjelleg, mert a nyelv egy néptől más egészen különböző testalkatu és más származásuhoz is át mehet.“²⁾ Ha a néger színe oly nagy jelentőségű volna, hogy a néger és európai az emberi nemnek természettudományilag értett két különböző fajtát képeznék, akkor minden testrészkön is ép oly állandó különbséggel kellene bírniök, a minővel színre vonatkozólag bírnak: ez azonban nem áll. Találtnak ugyan a néger és európai minden tagján megkülönböztető árnyalatok, ezek azonban nem oly határozottak, a milyeknek lenniök kellene, hogy két természettest mint faj egymástól meg legyen különböztethető. „Jóllehet a négerék és európaiak koponyáin elégséges különbség mutatható fel, mind azáltal másnemű az, mint a ló és szamár koponyája közti különbség.“ Az emberi nemet egy közös kötelék fogja körül és tartja össze, mely az emberi ségnek kizárólagos ismerve és soha nem hagyja a szakértő észlelőt kétségben az iránt, vajjon egy egységes

1) Kath. Világ.

2) Reusch; Szentirás és Természet.

fajjal, vagy csak egy embernimmel, mely ismét sok száraz fajra oszlik, van e dolga, mond egy tudós. —

5. Semmi sem hozható fel az ellen, hogy az emberek különféle fajai közös törzsszülővel bírnak; az előforduló különféleségek különféle törzsszülők feltevése nélkül is megfejtethők. A koponya, szín s más különbségek csak a törzsszülő utódainál képződtek. Azonban minden egyes fajnak külön-külön még egy-egy külön törzsszülője volt, kik egymással megegyeztek azon pontokban, melyekben ezen fajták egymással megegyeznek, és különböztek azokban, melyekben ezen fajták különböznek. A koponya alkat és a bőrszín számos változatai megmutatják nekünk az utat, melyben az emberiség nagy része ezen ősjellegtől lassanként eltért. (Nem akarom értekezésemet megtönni az egyes fajok leírásával, utalom az olvasót Reusch „Szentírás és Természet“ című munkája 358—362 lapjaira).

6. Ha a néptörzsek eredeti közös hazáját Közép-Ázsiára tesszük, akkor az emberiném elterjedését így magyarázhatjuk meg: A kaukazi elfoglalta Nyugat-Ázsiát, Európát és Éjszak-Afrikát, a mongol Azsia keleti részét, Éjszak Európát, honnan a beringi földszoroson áthatolhatott Amerikába is. A kaukazi fajtól délre van az aethiopiai Afrika belsőjében és Australiában, hova Dél-Arábiából és Indiából az indiai szigetekre jöhettek. Mindezen vándorlások csak lassan, fokenként történhettek és mintegy átmenetileg szoktak az éghajlathoz. A malajok leginkább Malaccán vannak és a mongolhoz leginkább hasonlítanak; innen terjedtek el az indiai és csendes-oceán szigeteire egész Uj-Seelandig. E szigetek lakói testalkatuk, nyelvök, erkölceik és intézményeikre teljesen megegyeznek egymással, és semmi kétséget nem szenved hogy bevándorlás által fészkeltek ide be magukat. Az oceáni malajok Kelet-Indiából származnak, de ugyanott található a kaukazi és mongol faj is; mivel a malajok közt sok kaukazi és mongol látható, feltehetni, hogy e két faj vegyülékéből származott, csak hogy a mongol tulnyomó volt benne. Az amerikai népek ugyan sok tekintetben hasonlóké egymáshoz, de koponya alkataikra majd a mongol, majd a malajhoz közelednek. Azért mondja Humboldt: Az amerikai és mongol fajta hasonlósága különösen a bőr és hajszínében, a ritka szakállban, az erősen kiálló pofacsontokban s a szemek irányában mutatkozik. Az emberiném sehol nem mutat fel jobban egymásra ütő fajtát, mint az amerikai és mongolt, a mandzsukét és malajokét.“ Amerika benépesedhetett még a Dél-Azsiától Dél-Amerika irányában 100 hosszfok terjedelemben elterülő apró szigetcsoport által is, és a szélvész is egyik másik partra hajthatta a hajósokat. Hogy azon szigetcsoport csakugyan Ázsiából népesült be, mutatja az egyforma testalkat, nyelv és szokások megegyezése. Amerika és Australia őslakói inkább a mongol és aethiop fajból állanak, — csak a felfedezés óta vándorolnak át a kaukáz fajbeliek, kik már is az uralmat kezökbe ragadták. Giebel nyilatkozata szerint „az em-

bernek ős állapotában is oly sok kedvező alkalma volt, hogy a világ egyik végétől a másikig eljuthasson, hogy az egy pontból való elterjedésnek lehetőségét egyenesen kétségbevonunk nem lehet.“ Waiz pedig: „A vándorlás nehézségei nem hozhatók fel alapos érveléssel ama vélemény ellenében, melyszerint az emberek eredetileg a földnek csak egy pontjáról terjedtek el.“

(Folyt. köv.)

T A R T A L O M.

Crudelis Herodes . . .

Kegyetlen Herod! mért remegsz,
Istent, királyt üdvözleni?
Nem bántja földi kincseid,
Kinek országa mennyei.

A bölcsek im köszöntik őt,
Látván vezérlő csillaguk;
Világossághoz jutnak így,
Istenre vall ajándokuk.

Az égi báránynak mezét
Keresztelő hab öntözi:
Bennünket mosva, nyomta el
A bünt, mely őt nem szennyezi.

Minő erőnek új neme!
A serlegek pirosának,
Bort habzik a pohár, ime
Faját változtatá a hab.

Dicsőség Jézusnak legyen,
Ki a népeknek megjelent,
Atyának, Szent Léleknek is
Legyen most és örökre dics!

Imets F. Jákó.

Kisebb közlemények.

Heti körszemle. Ithon. *A habsburgi dynastia* hatszázados fennállásának évfordulóját Ausztria fővárosa, Bécs mult év decz. 27-én méltó módon ünnepelte meg az összes lakosság élénk részvétele mellett. A városházán az ünnepiesen diszített tanácssteremben vette kezdetét d. e. 9 órakor az ünnepély hivatalos része. — 10 órakor volt a sz. István templomban az ünnepélyes hála-istenisztelet teljes fényvel, melynek végeztével következett az üdvkívánó küldöttségek felvonulása a Burgban. — A főváros örömeiben osztozott a vidék is; minden tartományban ünnepélyek rendezettek, melyek a császári ház iránti hűség és ragaszkodás mind megannyi fényes tanui voltak. — *Fm. Simor János* hibornok-érsek-primás ő Eminentijája m. év. decz. 30-án érkezett vissza Rómából szék helyére, hol a papság, városi és megyei tisztviselők részéről fényes fogadtatásban

részesült. — *Wimpffen* *gf.* osztrák-magyar nagykövet a francia köztársaságnál m. év. decz. 30-án öngyilkos módon vetett véget életének; elmezavar vitte a gróft e végzetes tette. — *A kivégzett Oherdank* anyjának királyunk ő felsége kegydíjat biztosított. — Spanyolország. *A képviselőház* m. évi decz. 23-iki ülésén a conservatívek egy küldöttséget indítványoztak, mely a királyt az infansó ezületes alkalmából üdvözölje, továbbá örömét fejezze ki a fölött, hogy a demokráciát is csatlakoztak a dynastiához. Az indítvány oly heves jelenetekre adott alkalmat, hogy az ülést fel kellett függeszteni. Az ülés folytatásakor meg Castelar Emil szabadkőműves kijelenté, hogy *a szabadság és monarchia incompatibilis*, ezért az alkotmány megváltoztatását indítványozza. — (Ehhez ugyan nem kell commentar! — (Szerk.) — Franciaország. *A képviselőház* közeléb tárgyalta és 357 szóval 82 ellenében el is fogadta az atheus iskolaiügyi törvényjavaslat rendelkezését, mely felhatalmazza a helyefőnököket, hogy hivatalból és akár karhatalommal hajtsák be a községektől az állami vallás nélküli iskolák állítására a kormány által kivetett összegeket, még azon esetben is, ha a községek vagy képviselőik a kath. iskola mellett nyilatkoznak és tiltakozást adnak be állami vallás nélküli iskola felállítására ellen községükben. — Gambetta Leon, a francia köztársaságnak egyik legkiválóbb férja, ki egyszerű ügyvédségből a legmagasabb hivatalokig vitte föl m. évi decz. 31-én éjjel 12 órakor két órai haláltusa után különféle betegségek összetorlodása következtében meghalt. Temetése jan. 10-én polgárilag (!) és az állam költségén fog végbemenni. — *A diplomatiái* testület fogadhatása alkalmával a pápai nuntius tolmácsolta Grévy elnök előtt az új évi üdvözlőleveleket. — Olaszország. *Oherdank kivégzetése* miatt még mindig egymást érik az Ausztria-Magyarország elleni tüntetések. — *Gf. Paar osztrák-magyar nagykövet* a Vatikánban midőn a Vatikánból hazafelé kocszított egy Valeriani nevű foglalkozás nélküli szabó követ dobott. Elfogtatván a vizsgálóbíró (döntött vallotta, hogy ő nem is tudta, hogy a nagykövet ül a kocsiiban: ő az egyik barátjához ment pénzt kölcsönözni s mert ez neki megtagadtatott bosszusan lépett ki az utcára, melyen épp akkor haladt végig a követ magán fogata, ekkor követ fogott és utána dobta, mert ama gazdagság bántotta szomorúságát. — *A senatus megszavazta* a képviselői esküre vonatkozó törvényjavaslatot. — *Ő Szentsege* karácsoni ünnepek alkalmából összesen **22,000** lírat osztatott ki Róma szegényei között. — *A minisztertanács* elhatározta, hogy a trieszti menekültek, Lewi és Parenzami kiadását meg fogja tagadni. — Anglia. *Az angol kormány* az írországi alküly előterjesztésére elhatározta, hogy tekintettel a Vatikán által Írországnak gyakorolt befolyásra vissza fogja állítani a hivatalos viszonyt a Vatikánal: e tekintetben a tárgyalások a Szentszékkal már javában folynak. — Oroszország. *Az egység a Szentszékkal* az e helyen közölt pontok alapján már teljes s már alá is írták Jacobini bib. államtitkár és Buterjaff orosz ügyvivő a Vatikánal. — *Krapotkin herczeg* a nihilisták bőkezű barátja m. év. decz. 15-én éppen akkor fogatott el, midőn Genfbe készült menni. — *Törökország. Albania kath. lakossága* a kormányzat és köz-

biztonság siralmas állapota miatt a portához táviratot intézett, melyben sürgős orvoslást kér. — *A sultán* rendeletet bocsátott ki egy török nemzeti könyvtár felállítására. — *Egyiptom. Arabi és társai* mielőtt Egyiptomot elhagyták, minden rangjaiktól és rendjeleiktől nyilvánosan megfosztattak. A degradálás a legérzékenyebben érintette a foglyokat és tiltakoztak az ellen, hogy a khedive megfosztja őket oly kiüntetésektől, melyeket a szultántól nyertek. — *A nemzetközi bizottság* megállapodásra jutott a lázadók által Alexandriában okozott károk becslésére nézve és azonnal hozzátal a kártérítési követelések kiegyenlítéséhez. *A lázadási perben* összesen 89 egyén lett elítélve.

— **Vidéki levél.** Tisztelt kezekből a következő sorokat vettük. Van Csikmegyének egy része, mely fekvésénél fogva mind Csik, mind Háromszék megyétől el van választva, és ez *Kászón*. A legújabb időkig Kászón külön szolgabíróval bírt, most pedig a csik szentmártoni szolgabírói járáshoz van beosztva. Kászónnak geographiai fekvése regényes és igen szép; a keleti Kárpátoknak völgyében fekszik; egészséges és jó levegővel bír és ezen fekvésének köszönheti, hogy a járványos betegségek, melyek más vidékeken oly gyakoriak, itt csak ritkán fordulnak elő. Kászont öt polgári község képezi u. m. *Kászón-Ujfalu, Jakabfalva, Impér. Altiz és Feliz*, ez utóbbi három egymással összeforrvan vannak és az idegen előtt egy községet képezni látszanak; de tényleg három, egymástól független és önállósággal bíró, polgári községet alkotnak. Egyházi tekintetben pedig e három külön politikai község egy tekintélyes hitközséget képez *Nagy-Kászón* név alatt és mint ilyen a vallásos buzgóság, tiszta erkölcsök és a hazaszeretnek mindig termékeny talaja volt. Lakosai, kiknek ereiben székelyvér buzog, mindnyájan rom. katolikusok; van egy néhány száz román is, kik ma már anyanyelvüket alig ismerik, ezek is szintén a kath. egyház gyermekei. Nagy-Kászón mint parochia igen régi és keletkezése mint a „Schematismusunk“ tudós szerzője az a Székelyföld leírója bizonyítja — bizonyítatlan. A kászóni parochiának élén mindig igen jeles lelkipásztorok állottak. —

Ezeknek előrebocsátása után szabadjon e becses lapban az itteni hitélet és kulturai törekvéseknek néhány főbb mozzanatát rövid vonásokban megismertetni. Az „*Egyház-hágon*“ fekvő, szép fenyevel körített, ódon szerű plébániái templom tövében áll egy esinos eszréppel fődött, emeletes épület. Ez a *kászóni r. k. iskola*, mely a nagy-kászóni nép józangondolkodásának, nemestörekvésének mindig fényes bizonyítéka fog maradni. Sok küzdelemben került ezen iskolának létrehozása, mert éppen azok gördítettek akadályt utjába, kiknek hivatalos kötelességük lett volna azt előmozdítani. A vallástalanság és hitközönynek hydrája, mely vallás és Istennélkül akarja a gyenge sarjadékot nevelni, az iskolát, mely eddig a templom előcsarnoka vala, attól elválasztani és a nevelés ügyét az egyház anyai kezéből kivenni; itt is felüté fejét és nem rom. kath. vagy mint ők nevezni szokták „felekezeti“, hanem *közös iskolát* akart létesíteni. Azonban a kászóni nép még szilárdan ragaszkodik őseitől öröklött és drága kincs gyanánt őrzött hitéhez és felfogva a veszeltyt, mely a közös iskola által a vallás-erkölcsös nevelést tenyegeté derek lelkipásztorával egyet-

értve és melléje sorakozva ellent állott az efféle tendenciáknak. Tudja jól és tapasztalásból ismeri hiterős népünk, hogy csak a vallás jótékony keze adhatja meg a nevelésnek a szilárd és biztos alapot és hogy a valódi felvilágosodást ama mennyei világosság nyújthatja a fejlődő gyermeki kebelnek, mely a megtestesült isteni Bölcsesség személyében, az Ur Jézus Krisztusban jött a világra „mely megvilágosít minden e világra jövő embert.“ S miután így, a már néhai B. J. hirhedett szolgabíró urnak eszfogásai és akadémkoskodásai Főtisztelendő Plébános ur és a hívek erős elhatározasan és a felekezeti iskolához szilárd ragaszkodásán megtörték; vette kezdetét az iskolaépítés és pedig 1879-iki Május első napján és még azon év Aug. hónapban födel alá került. 1880-ban pedig teljesen elkészült és October 3-án a helybeli Plébános ur által ünnepélyesen megáldatott nagyszámu hívek jelenlétében és csarnokai a tudomány és a tisztaerkölcsök előt megnyitlak. Az építés költségeinek fedezésére b. e. *Fogarasy Mihály* püspök urunk Ó nagyméltósága 200 forinttal járult és *Ferenczi Ignác* helybeli Plébános ur 100 forinttal. Azonban halatlanság lenne elhallgatni a nyilvánosság terén is azt, hogy ezen iskola létét, főképpen főt. Ferenc i Ignác helybeli Plébános ur ügybuzgalmának köszöni, sok álmatlan éjjel és kellemetlen órát szerzett az neki, de ő nem rettent vissza az akadályoktól hanem bátran megküzdött azokkal. Ő vezette az építést; szóval mondhatni hogy ezen csinos iskolának, melyről egy valaki azt mondá: Hogy van már az ábc-nek is palotája-létrehozásában ő volt a fő factor. Az iskola négy tágas és díszes tanteremből és egy könyvtári helyiségből áll. Három tanterem teljesen, a kor és törvény kívánalmainak megfelelően felvan szerelve, működik benne két férfi és egy notanító. A notanító állomás ezen tanévben lett először szervezve és betöltve. A tanítók kellőleg vannak dotálva és kényelmes szállásokkal ellátva. Ezen iskolán kívül van még egy, Feltiz községében szintén jól berendezett három osztályu rom. kath. népiskola. Ezekből, tehát világos, hogy nálunk a nevelésügy kellőleg rendezve és virágzó állapotban van. — Meg van vetve alapja a haladásnak, azon haladásnak mely — mint egy író megjegyzi — az értelmiségtől függ az értelmiségnek pedig fészke és virágágya az iskola.

Az igaz hit élesztésére és a vallásos buzgóság fejlesztése s a legméltóságosabb Oltári szentség imadására van községünkben egy önálló s mis ilyen egyletektől teljesen független *Oltáregylet*, melynek létét szintén a fencicsért Isten házának ékességét és a hívek lelki üdvét atyailag szívén hordozó tevékeny lelki pásztor főt. F. J. ur adott, ki azt 1871-ben alapítá 77 taggal, de jelenleg több mint 200 taggal bir. Ezen csendben működő Oltáregylet oly szép és az Ur Oltárához mé tö ruhákkal és kellékekkel látta el templomunkat, minőköt más helyeken alig találhatunk; szebbnél szebb csulák és pluvialékkal rendelkezik templomunk; de nem hiányzik egy pár szines díszes dalmatica sem. Nem hagyhatom említés nélkül azt sem, hogy községünkben van egy *Mária társulat* is, mely *Máriának* az Isten anyjának és Magyar hazánk védasszonyának tiszteletét írta zászlójára. És végül még megemlítem azt is,

hogy községünkben egy örvendetes mozgalom indult meg *egy új templom építése* iránt. Az ódon és e nagy hitközség befogadására elégtelen, de fekvésénél fogva is kevésbe alkalmas lévén plébániai templomunk e helyet egy új és díszesebb templom építése vétetett tervbe és e célra az egyházközség már szép összeggel rendelkezik. Adja a jó Isten, hogy e terv rövid idő alatt valósuljon és az ige testé váljék; hadd hirdesse Isten dicsőségét s *Mária* tiszteletét minél előbb egy monumentalis templom. Faxit Deus! — Egyszerűen soroltam elé e tényeket és pedig azért, hogy mások is látván, azokat hasonló buzgalomra lelkesüljenek, másrésről pedig jól esik a vallásos kebelnek, ha ilyen tényeket is lát korunkban, azon korban, melyben a hitközöny, Istenről megfélekedez és az anyagiak keresésében való elmerülés, a sziveket megdermeszté; melyben nem Isten többé a végzél, melyben egyesek úgy mint egész társadalom Isten nélkül akarja boldogságát fötalálni és éppen azért megvet mindent a mi szent és isteni. Jól jellemzi korunkat egyik jeles írónk, midőn azt mondja: „A becsület? hangzatos üressz szó! Szeretet? kellemes képtelenség! Önfeláldozás? tévely, mely egy boldogabb korszakból maradt ránk. Hazafiság? hősi gyengeség! Űzetlenség? merő bitangóság! Eljen az önérdék! ez a jelen kor istene és vallása.“ — Utoljára pedig azt kívánom hogy a minden jóknak Adója a fáradhatlan és buzgó lelkipásztort főt. *Ferenczi Ignác* urat, ki mindezeknek létrehozásában a vezér és zászlóvivő vala, jólétben és boldogságban sokáig éltesse! „Hass, alkoss, gyarapíts, s a haza fényre derül!“

Nyiralyi.

— **A n-aros-vásárhelyi casinó** karácson másodnapján tartotta az évi rendes közgyűlését, melyet évek hosszú sora óta az egylet bizalmát és szeretetét bíró ügybuzgó elnöke: *Baró Apor Károly* ez évben és igen szép elnöki beszéddel nyitott meg, *Sándor Kálmán* titkári jelentésből felemlitjük, hogy a részére jutott honorariumot „Mindent a magyaros műveltségért!“ jelszóval egészen a casinó alapítandó könyvtáraira ajánlta föl; illetőleg a casinó könyvtára részére a gyűlésen át is adta az ez öszvegből megvásárolt *Smiles* féle világhírű munkák magyar fordításait: „Önsegély“ „Jelem“ „Takarékosság“ és „Kötelesség“ címűeket, külön-külön diszkötésben. Egyszersmind az alapszabályok értelmében a casinó céljai közé: az irodalom terjesztése is tartozván, ismertetetés céljából felajánlotta s a gyűlésen át is adta a legjelesebb írók támogatásával, a népbudító ponyvairodalom kiirtására célzó „Jó könyvek“ című vállalat eddig megjelent 8 füzetét, hogy a tagok azokat megismerjék s a kik megismerték, a nép körében terjeszteni sziveskedjenek. Ez ajánlatok élénk éljenzéssel fogadtattak. A pénztárnoki és leltári kimutatások és a költségvetés megvizsgálására bizottságok küldettek ki, melyek a január 14-én tartandó folytatolagos közgyűlésen fogják jelentéseiket megtenni. Ezután a mult évi tisztikar leköszönvén *Béldi Gergely* főispán korolnök elnöksége alatt az új választás tüzetett ki napirendre. Elnöknek közfelkiáltással és zajos éljenzéssel ujólag: *Baró Apor Károly*, az egylet eddigi ügybuzgó elnöke választatott. A többi tisztviselőre szavazás történt a következő eredményyel. Alol-

nökök: Bihari Sándor és Dr. Antal László, k. r. tanácsos. Titkárok: Csontos Olivér ügyvéd és Sinder Kálmán, kir. tablai fogalmazó. Házugy: Szöllösi Sámuel. Pénztárnok: Dr. Kornhoffer Lajos; könyvtárnok: Gyárfás József. Ügyvéd: Csungvay Lajos. 20 választmányi tag: Hajnal József, Burdás Alajos, Jánki Lajos honvéd alezredes, Groszschmied Zsigmond es. kir. őrnagy, Dr. Csiki József, Csurgay Béla, Deési Farkas, Fekete Gábor, Geező János, Kovács Samu polgármester, Hlyés Károly, Kovács Ferencz apát, Pál Károly, Sebestyén Mihály, Schneider József, Szentiványi Gyula, Szabó János, Sándor László alispán, Urr György, Vas Tamás. Örömmel említjük meg a polgárság és katonaság között városunkban soha meg nem zavart jó viszony jellemzését, hogy Groszschmied Zsigmond es. kir. őrnagy és még két közös hadseregbeli tiszt jelent meg a közgyűlésen és hogy az őrnagy kezdeményezésére a közös hadsereg tisztikarából 7-en állottak be helyi casinónkba. Midőn a titkár e szép eseményt bejelentette, a kezdeményező őrnagy élénk éljenzésben részesült s a választásnál a választmány tagjai közé beválasztott. A honvédhuszár tisztikar is képviselve van ugy az egyletben, mint Jánky Lajos népszerű honvédalezredes által a választmányban is míg a honvéd gyalog tisztikar, egyetlen tagja, még őrnagy által nincs képviselve az egylet tagjai sorában, a mi méltó feltűnést keltett. A január 14-ikén vasárnap délután 4 óraker tartandó folytatolagos közgyűlésre felhívjuk az egyleti tagok figyelmét.

Irodalom.

— A „Magyarország” című s magyarosodás érdekében Ardenyi Dezső által kiváló gondallal szerkesztett folyóirat 3-ik füzeté is megjelent. A füzetben „Országos magyar egylet” cím alatt a telepítésre vonatkozólag igen figyelme méltó tervvel találkozunk, mely utját vágja a kívándorlásnak s általában nagy fontosságot lenne a magyarosodás terjesztésére. E végből telepitő társaság alakulását sürgeti, mely 10.000.000 frt értékben, — melyről ez összegnek megfelelő értékű sorsjegyeket bocsátana ki, — az államtól földbirtokot venne s ezt parcellákban átadná a telepeleknek, kik a társaság irányában fizetési kötelezettséget vállalván, 42 év alatt fizetnek vissza évi részletekben s a kamatokkal. A 4 százott kamatból, 400.000 frtból, a társaság minden évben egy új falut állít na fel 100 házzal, melynek mindegyike a hozzá tartozandó földbirtokkal és felszereléssel 6000 frtot képviselne. E telkek képeznek a sorsjegyek évi nyereségét, de a nyerő a ház illetőleg telek értékét csak kétharmad részben kapná, az egyharmad részt pedig részletekben 42 év alatt visszafizetné a társaságnak. Az állami birtokok így eladotván, a 10 millió frt éró érték, kamatok s kamatok kamataival szaporitva, egy magyar nemzeti bank alapja lehetne s akkor nem szorulnánk a Rothschild és más külföldi pénzcsoportokra. A „Magyarország” folyóirat előfizetési ára negyedévre 1 frt. A már megjelent október decemberei füzetek mutatványul szolgálván, füzetként 12 krért, a 3 (sűrűn nyomott 12 nagy iv terjedelmű) füzet együtt 30 krért rendelhető meg. Költséget kimérendő legczészerűbb ezen 30 krét és az előfizetési díjat ugyanegy postautalványon a „Magyarország” kiadó-hivatallába (Budapest, Sándor-utca 12. sz.) küldeni.

— A hazai kath. irányu lapok és folyóiratok 1883-ra” melyeket a legmelegebben ajánlunk t. olvasó közönségünk figyelmébe.

1) Fővárosiak:

1 Religio. Egyházi és irodalmi folyóirat. XLII. (42.) évf. kiadó-szerkesztő Dr. Breznay Béla. Megjelenik hetenkint kétszer szerdán és szombaton, egész évre 10 frt.

2 Katholikus Theologiai Folyóirat. I. évf. Felelős szerkesztő Dr. Breznay Béla. Megjelenik évnegyedenként 10 ivnyi tartalommal. Egész évre 5 frt.

3 Katholikus Hetilap. Kiadja a Sz. István-Társulat, Szerk Ágoston Antal. Megjelenik minden csütörtökön. Egész évre 4 frt.

4 Tájékoztó. Havi folyóirat. VI. évf. Kiadó-szerkesztő: Füßy Tamás. Megjelenik minden hónap 15-ikén. — Melléklapja: **Egyházművészeti lapok.** Szerk. Dr. Csobor Béla. Egész évre 6 frt.

5 Közoktatás. Egyetemes tanügyi közlöny. II. évf. Szerk. Tomor Ferencz. Megjelenik minden vasárnap (még a nagy szünidőben is). Egész évre 4 frt.

6 Katholikus Társadalom. III. évf. szerkesztő: Mayer J. Ar-

nold. Megjelenik minden szombaton. „Vasárnapi Lapok” című szépirodalmi képes mellékletével egész évre 6 frt.

7 Katholikus Oszlád. II. évf. Szerkesztő: Kereskényi Gyula. Képes hetilap. Egész évre 6 frt.

8 Mária Országa. Havi folyóirat. Szerk: Kuncze F. Leo. Kiadó-hivatal: Szücs és társa társulati könyvkereskedők. Egész évre 1 frt 12 kr.

9 Összetartás. Katholikus Közöny. II. évf. Megjelenik minden hó 1-én és 15-én Felelős szerkesztő: Szücs Emil. Egész évre: 2 frt.

b) Vidékiek:

1 Egri egyházmegyei közlöny. Eger. XV. évf. Kiadja Zsendovics József, szerk. Zudor Sándor. Megjelenik minden hó 1-én és 16-án. Egész évre 2 frt.

2 Uj Magyar Flóra. Egyházirodalmi folyóirat. Esztergom. XIV. évf. Kiadó-szerkesztő Zádori János. Havonként egy füzet. Egész évre 6 frt.

3 Havi Közöny az elméleti és gyakorlati lelkipártorság köréből. Temesvár. VI. évf. Megjelenik minden hónap 15-én. Szerkesztő: kiadó Tokody Ödön. Egész évre 4 frt.

4 Irodalmi Szemle. Könyvészeti szaklap. Eger. VIII. évf. Megjelenik minden hónap elsajén egy vagy másfél iven. Kiadó-szerkesztő Luga László. Egész évre 1 frt.

5 Jézus sz. Szívének Hírnöke. Révkomárom. XVII. évf. Megjelenik minden hónapban egyszer két iven. Kiadó és szerk. Molnár János. Egész évre 2 frt.

6 Népiskolai Tanügy. Kath. nevelésügyi lap. Eger. XIII. évf. Kiadó-szerkesztő Katinszky Gyula. Megjelenik minden hónapban két szer másfél iven, egész évre 4 frt.

7 Népiskolai Lapok. Sopron. III. évf. Szerk. Tornácssy János. Megjelenik havonként egy iven. Egész évre 2 frt.

8 Népnevelő. Kath. nevelési oktatásügyi közöny. Nagyszombat. II. évf. Kiadó-szerkesztő: Zelliger József. Megjelenik a szünidőt kivéve havonként kétszer egy iven. Egész évre 2 frt.

9 Népijság. Politikai és vegyes tartalmu lap. Eger. XIV. évf. Kiadó-szerkesztő Luga László. Megjelenik minden csütörtökön. Egész évre 2 frt.

10 Kalocsai Néplap. Politikai hetilap. Kalocsa. VI. évf. Megjelenik minden csütörtökön egy iven. Felelős szerkesztő Mócsy Antal. Egész évre 2 frt.

11 Der Landbote Hetilap. Temesvár. XII. évf. Kiadó-szerk. Dr. Grosz József. Egész évre 2 frt.

12 A kath. hitterjesztés lapjai. Havi folyóirat képekkel. Nagyvárad. II. évf. Szerk. Nögely István Ara 3 frt.

Ezekkel kapcsolatban megemlítjük még a következő két füzetes vállalatot:

1 Isten igéje sz. beszédekben. Esztergom. VIII. évf. Minden hónapban egy füzet. Szerk. Jagicza Lajos. Ara 2 frt.

2 Jó pasztor. Egyház-szónoklati folyóirat. Rév-Komárom. III. évf. Szerk. Hajóssy Krizánt. Egész évre 2 frt. Megjelenik havonként egy füzet.

A napi események köréből.

— Uj évi tisztelgések. A régi kegyeletes szokáshoz képest, a káptalani tagok helybeli papság és papnövendékek ugyszintén a tanári karok tagjai ünnepeles szt. mise után, — melyet a főpásztor maga végzett — testületileg vonultak fel a püspöki lakba uj-évi üdvözlésre. A diszes nagyterembe sorakozó tekintélyes testület nevében Barts Ferencz nagyprépost Ur ó Miga, a mult évi több események resumálása mellett meleg szavakban fejtezte ki főpásztor Ur iránti ragaszkodást és üdvkivánatait. A főpásztor Ur ó Nagy-neltségosa szeretetteljes érzellemmel fogadta és viszonzotta az üdvkivánatokot s vonatkozóssal az idők intelmére fölhívta a jelenlevőket, hogy anyaszentegyházunk és szt. vallásunk érdekeinek védelmében vele közreműködni sziveskedjenek, mert így fog áldást araszni s valódi boldog örömekeket hozni az ujesztendő. Ugyancsak az uj év alkalmából a polgári ugy mint katonai hatóságok és testületek megjelentek a főpásztornál s kegyeletes érzelmmel adtak kifejezést uj évi üdvözlötöknek.

— Ft. Lónhart Ferencz püspök urunk ó Nagyméltósága teljesen átérezve a jó irányu sajtónak különösen korunkban — égető szükségét s annak előmozdítására és felvirágoztatására minden kitelhető módon közremunkálni óhajtván, saját valamint a püspöki papnevelde és szegényebb sorsu sapját számára a „Magyar Állam” és „Magyar Korona” című kath. napilapokat 10—10 példányban: a „Közegészségügyi Kalauzt” addig is, míg a magas ministerium ohajtása szerint egy külön tanszék lesz a szakmára felállítható, a papnevelde és más nevelő intézetek számára 4

példányban; a „Kath. theol. Folyóiratot“ ugyan a papnevelde számára 1 példányban, a „Közművelődést“ pedig szegényebb sorsu papok és kántortanítók számára 15 példányban méltóztatott megrendelni, ez utóbbi a mint az „erd. r. k. társulat“ közlönyére saját számára 40 forinttal kegyeskedvén egyszersmind előfizetni. — Valóban a nagy-lelkű főpásztor rövid püspöki életéről is joggal elmondhatjuk: „Nulla dies sine linea.“ — Fogadja ő Nagyméltósága szegény papjai s az irod. társulat nevében ez újabb áldozatkészségeért is szívünk mélyéből fakadt őszinte hálaköszönetünket! —

— Az ő-évet a mint Istenben vetett bizalommal kezdtük úgy az annak folyama alatt nyert jótétemények folytán szívünkben méltán kelt háláérzelmeik vallásos kifejezésével fejeztük be. Forró imánk esedklő szava emelkedvén föl az örök Atyához, hogy az új év hajnalára is jóllétben ébredhessünk s Isten bő áldását 1883-ban is élvezhessük. Az egyházi szónoklatot ő-év estvéjén Weisz József lyc. tanár nemetül, új év reggelén pedig Tamási Áron püsp. iktató nagyarul tartotta mindkettő az idők mulandóságából és az örökkévalóság végtelenségéből kiindulva, épületes és kedvesen gyönyörködtető vallási igazságokat fejtegetve s nemes érzelmeiket kelte a díszes hallgatóságban.

— Papszentelés: Főpásztorunk ő Nagyméltósága múlt évi decz. hó 20-án Kroll Rezső kegyestanítórendi növendéket és az első évi hittanhallgatókat a kisebb rendekre méltóztatott felavatni, 22-én folytatva ebbeli szentélyében nevezett Kroll Rezsőt alszerpappá, 24-én szerpappá és 27-én áldozárrá szentelte. S utóbbi napon a káptalan tagjait és a központi papok és tanárok nagyobb részét a papszentelés alkalmából vendégszerető asztalához hívta meg delebedre, mely alkalommal Ngygos Barts Ferencz nagyprépost Ur, Püspök ur ő Nagyméltóságát szívesen érzellemmel fölköszöntötte. Püspök ő Nagyméltósága pedig szépen megemlékezvén az érdemes tanítórendről, mely az erdélyi megyének egy püspököt s magát a nagyprépost urat is adta, az új áldozart kegyteljes főpásztori szavakkal köszöntötte, Isten égi áldását kívánva működésére.

— A helybeli r. k. nagygymnasium tanári kara által f. hó 3-án tartott módszertani értekezlet alkalmával fdtó Bíró Béla a gymnasium volt igazgatója búcsút vett a tanári kartól, a mennyiben kifejté, hogy ez az utolsó módszertani értekezlet, melyen ő elnököl. Megszokott, kedves modorában előadta, hogy miután igazgatótanácsi előadónak megválasztott, igazgatói állomásától felmentetett s helyette ngs. Fábián Sándor kanonok ur bízott meg a gymnasium vezetésével. Szíves szavakban fejezte ki köszönetét a tanárok eddigi buzgó közreműködéséért azon reménye mellett, hogy ezentul sem lankadandnak el lelkesültségükben. Erre Szentmiklósi Jenő tanár a tanári kar nevében a legmelegebb és legőszintébb szavakban fejezte ki társainak üdvkívánatát, de egyszersmind fájdalmát az elválás miatt. Köszönetet mondott az érdemekben dús gazdag igazgatónak tapintatos és bölcs vezetéséért azon igéret mellett, hogy a tanártestület minden egyes tagja az iránta érzett nagybecsülésnek és őszinte mély tiszteletnek szívében minden időkre oltárt emel. A tanártestület ezen szíve szerint nyilvánított köszönetet pedig lelkes éljenzéssel fejezte be. —

— Az alsófehérmegyei rom. kath. tanítók „Önképzőköre“ f. é. jan. 4-én a gyulafehérvári r. k. főlelemtanoda helyiségén rendkívüli gyűlést tartott. Bíró Béla elnök a gyűlést megnyitván, előadta, hogy a múlt status-

gyűlés alkalmával igazgatótanácsi előadónak történt megválasztása folytán Kolozsvárra kell távoznia, miért is az elnöki tisztről, melylyel ezelőtt 8 évvel tisztelelte meg a kör bizalma, lemond s kéri a tagokat, hogy szíveskedjenek intézkedni az elnök megválasztása iránt. Nagy Imre kanonok-főesperes ur ő Ngs. a választás vezetésére elnöknek kikiáltatván, mindenk előtt a volt elnöknek kitartó működéséért a gyűlés nevében köszönetet szavaz s ennek jegyzőkönyvre való iktatását is indítványozza, mi a tanítók kar részéről történt felszólalás és üdvözlés után elfogadtatván, az elnök megválasztása tüzetett ki tárgyalásra. A szavazat megtörténvén az összes jelenlevők közörméire Veszely Károly prépost plebános neve került ki szótöbbséggel az urnából ki onnét fogva éljenzés és közlekedés közt az alsófehérmegyei r. k. tanítók önképzőköre elnökének megválasztott. Az új elnök szép köszönő beszéde s a régi elnöknek Könczey Sándor tanító indítványára tisz. elnök-ké való kikiáltása után a gyűlés körelnök éljenzése közt befejeztetett.

— A marosvásárhelyi kath. nagy gymnasium ifjusága nem régen azon kéréssel fordult Trefort Agoston közoktatásügyi miniszterhez, hogy irodalmi műveivel ajándékozza meg az ifjuság könyvtárát. És a miniszter figyelmére méltatta az ifjuság kérését s tartalmas munkáit a következő szép sorok kíséretében küldötte meg: Örömmel teljesitem az ifjuság ezen kérelmét és „Emlékbeszédek és tanulmányok“ s „Kisebb dolgozatok“ czimű munkáim idecsatolása mellett kívánom, hogy a marosvásárhelyi nagygymnasiumi ifjuság könyvtára mentől jobban gyarapodjék az ifjuság pedig belőle majdani közpályája számára sok hasznost merítsen. Az ifjuság a kellemes meglepetés örömevel fogadta a miniszter ajándékait s lelkesítő sorait melegen megéljenzete.

— Sajtóhiba igazítás. Az udvarhelyi espereskertületi látogatás alkalmából lapunkban közölt s a főesperes ur gyengélkedése miatt látogató Andrási József alesperespleb. ur lelkes buzgalmat oly szépen bizonyító közleményben egy pár sajtóhiba csuszott be, melyeket ezennel kívánunk kijavítani; jelesen pedig ezen adatok közt „Szancsal“ helyett „Fancsal“, „Vézában“ helyett „Bétában“ olvasandó.

— D. a J. Kr. Pályázati hirdetemény. Kézdi-Polyánban a kántortanítói állomás ürességbe jöven, annak betöltése végett ezennel pályázat hirdettetik. A kántortanító jövedelmét — ház és gazdasági épületekkel ellátott 308 ölnyi laktelken kívül, melyen a segédkántortanítónak is a kántorral ugyanazon egy föld alatt lakása van — teszik: 1. 80 kalongya ősz és ugyanannyi tavasz gabony, kepe. 2. 29 frt 60 kr. fakepe-váltás. 3. 45 frt 9 kr. oszpora. 4. 15 frt stóla. 5. 2 hold 1308 ööl szántóföld. 6. 2 hold 343 ööl kaszáló. 7. 200 négyzőg ööl veteményes kert. Ezen kívül bir a községtől haszonélvezetre egy hat szekér szénát és sarjut termő kaszálót és 500 négyzőg ölnyi pityóka ugarat. A kik pályáznak akarnak kántortanítói tanképesítési és más szükséges bizonyítványokkal ellátva, a jövő 1883-iki évi január hava 20-ik napjáig a helyszínen, a szokásos kántori próbatételre személyesen jelenjenek meg.* — Kelt Kézdi-Polyánban, 1882. december 19-én. Kovács Elek, alesperes-plebános.

* Ugy értesülünk, miszerint az egyháztanács és iskolaszék által már több kántortanító szemeltetett ki arra, hogy a próbatételre egyenesen meghívassék. Szerk.

K i a d j a: Az erdélyi rom. kath. irodalmi társulat. Szerkesztő: BÍRÓ BÉLA. Szerkesztőtársak: BALOGH IGNACZ, Dr. CSERNI BÉLA, FABIÁN SÁNDOR, Dr. TÓDOR JÓZSEF.

Nyomatott a püsp. lyc. nyomda gyorsajtaján (Klüger B-nál.) Gyulafehérvárt.